

Det gode selskap

Michael 2019; 16: 347-50.

«Assosiasjonsånden» på midten av 1800-tallet avfødte en rekke foreninger og sammenslutninger i det unge Norge. De fleste av dem er blitt borte. Det norske medicinske Selskab (Selskabet) er ett av unntakene.

Øivind Larsen presenterer Selskabets lange, innholdsrike og ærerike historie i dette nummeret av *Michael* (1).

Den norske foreningsdannelsen for 150–200 år siden var et viktig ledd i nasjonsbyggingen, og et uttrykk for en modernisering av samfunnet. Historikeren Hans Try (1934-90) kategoriserer de nye foreningene langs flere akser. Dels handler det om hvordan den enkelte forening ble etablert; sentralistiske foreninger ble dannet «ovenfra» av embetsmenn og kondisjonerte, mer demokratiske sammenslutninger oppstod «nedenfra» blant folk flest. Dels handler det om formålet som kunne være vidt og vagt, eller mer avgrenset og spesialisert (2). Selskabet var blant de mer sentralistiske foreninger, dannet av akademikere og basert i Christiania med mulighet for hyppige og jevnlige møter. Formålet var veldefinert, nemlig «... at bidrage til hverandres Belærelse og videnskabelige Uddannelse». Samtidig var helse-tjenesten et prioritert samfunnsområde med stort vekstpotensial.

Selv om medlemstallet var begrenset, gav dette helt fra begynnelsen av et godt utgangspunkt for en robust og levedyktig forening med stor betydning både utad og innad. At Selskabet har overlevd med mer eller mindre samme struktur og formål i nesten 200 år, er likevel eksepsjonelt.

Tilbakeblikk

Øivind Larsen skiller mellom rollene som *aktør* og *arena*.

På 1800-tallet var Selskabet en sentral aktør i utviklingen av norsk medisin og utbyggingen av en nasjonal helsetjeneste. De 16 stifterne som samlet seg i et konstituerende møte 14. oktober 1833 for å danne en formell foren-

ing, representerte alle deler av medisinen; klinisk praksis, offentlig forvaltning og akademi. Selskabets første leder, Frederik Holst (1791–1871) ble over 100 år etter sin død karakterisert som vår første samfunnsmedisiner, og som en «pioner i medisinsk undervisning, i fengselsvesen, i sinnssykeomsorg, i sykehusplanlegging og sykehusdrift, i medisinsk publikasjonsvirksomhet og i medisinallovgivning» (3). Holsts arbeid med medisinallovgivning og helse-tjenesteorganisering har formet norsk helsevesen helt fram til vår tid (4).

Den nære kontakten med det medisinske fakultet i hovedstaden, som fram til siste halvdel av 1900-tallet var det eneste i landet, ga Selskabet stor innflytelse på legeutdanningen og derved på utformingen av legerollen. Forankringen i medisinsk forskning som ble profesjonalisert mot slutten av 1800-tallet, styrket også posisjonen. Selskabets tidsskrift *Norsk Magazin for Lægevidenskaben* dominerte medisinsk forskningsformidling her i landet i nesten hundre år. Kombinasjonen av alt dette gav Selskabet en betydelig autoritet og påvirkningskraft utad. Først med omveltningene og det nye Norge etter den andre verdenskrigen ble denne utadrettede betydningen gradvis redusert.

Innad har Selskabet hele tiden vært viktig for medlemmenes faglige oppdatering og profesjonelle liv. I begynnelsen var det få alternativer. Med veksten i medisinske tidsskrifter, formalisert spesialistutdanning og organisert etterutdanning ble Selskabets betydning også på dette området mindre. Men medlemsmøtene har fortsatt å være et sted for kollegial kontakt og en personlig form for læring helt til våre dager. For de relativt få som deltar i Selskabets aktiviteter og leser Selskabets skriftserie *Michael* jevnlig, supplerer dette andre faglige fora og utgjør stadig en viktig arena.

Øivind Larsen peker på mange uutnyttede muligheter i Selskabets historie. Den største svakheten er nok den dårlige forvaltningen av materielle ressurser. Det er nesten uvirkelig å lese om hvilke bygninger Selskapet har eiet gjennom tidene (1). Riktignok advares det mot å «samle skatter på jorden, hvor møll og mark ødelegger, og hvor tyver bryter inn og stjeler» (Matt 6, 19), men det er vanskelig å fortrenge tanken på hvilke verdier Selskapet kunne ha besittet i dag, og hvilke muligheter det kunne ha gitt for virksomheten. Den magre trøsten må være at de ikke-materielle verdier på lang sikt alltid vil være viktigst.

Dagens situasjon

En anakronisme defineres som «institusjon, forhold e.l. som er, oppleves som passé»¹, og mange vil nok plassere Selskabet i denne kategorien. Tids-typisk er Selskabet i hvert fall ikke.

1 <https://www.naob.no/ordbok/anakronisme>

Det mest verdifulle Selskabet eier i dag, er kanskje nettopp den ærerike historien. Medlemstallet er omtrent som for 100 år siden, selv om antall leger i Norge er tretti ganger så stort. De fleste medlemmer er pensjonister.

Den norske legeforening har overtatt de fleste av Selskabets funksjoner som nasjonal medisinsk forening. Kjerneaktiviteten er likevel beholdt, nemlig medlemsmøter og publisering. De månedlige samlingene trekker ikke et stort publikum, men presentasjonene er av meget høy kvalitet, og det finnes få sammenliknbare, tverrfaglige fora med jevnlige møter. Kvartals-tidsskriftet *Michael* supplerer på tilsvarende måte *Tidsskrift for Den norske legeforening* med sin satsing på samfunnsmedisin og medisinsk historie og artikler i mer variert form og omfang. Selv om papiropplaget er lavt, gir åpen publisering på nett (www.michaeljournal.no) vid distribusjon.

Den økonomiske situasjonen er sårbar. Selskabets inntekter er små, og det begrenser handlingsrommet. Det er likevel ikke pessimisme som preger styret. Det er heller stolthet over en ærerik fortid, og betydningen av å føre videre en lang og verdifull tradisjon.

Framtiden

«Man kan aldri planlegge framtiden ved hjelp av fortiden», skrev den britiske politiker og filosof Edmund Burke (1729-97) (5). Framtiden vil alltid by på nye muligheter så vel for enkeltpersoner som for foreninger. Kanskje kommer det en renessanse for tradisjonelle, non-virtuelle, gammeldagse foredrag og fysiske møter, slik det sees antydning til i de mange senior-akademier som etableres, og i de tallrike litteraturhus rundt om i landet? Med en økende spesialisering og subspecialisering av medisinen blir det kanskje også behov for tverrfaglige møteplasser?

Etter den gradvise utflyttingen fra Drammensveien 44 ved årtusensskiftet har Selskabet ført en litt flyktig tilværelse. Den formelle postadressen har vært knyttet til Universitetet i Oslo, som har vært styrelederens, Øivind Larsens, arbeidssted. Medlemsmøtene har en periode vært avholdt i Rikshospitalets auditorier på Gaustad, deretter i den tidligere Kvinneklubben i Pilestredet Park, og senest i auditoriet i Frederik Holst hus, der Institutt for helse og samfunn ved Universitetet i Oslo holder til på området til Ullevål sykehus.

Selskabet vært på jakt etter en fast, personuavhengig adresse, og et nytt, varig «hjem» både for sine historiske portretter og sin møtevirksomhet. Etter en lengre prosess ble det i 2019 inngått en avtale mellom Den norske legeforening og Det norske medicinske Selskab. Legeforeningen overtar portrettsamlingen og forplikter seg til å ta vare på den og sikre at bildene «skal kunne vises frem og tjene som en påminnelse om medisins fortid».

Legenes hus på Christiania Torv er i 2019 under ombygging, og en ny kurs- og konferanseavdeling skal stå ferdig høsten 2020. Her vil noen av portrettene bli brukt til utsmykning, og til gjengjeld kan Selskabet holde sin møtevirksomhet der kostnadsfritt, og også ha formell adresse i Legenes hus (6).

Samtidig pågår det et strategiarbeid i Selskabets styre med henblikk på en revisjon av vedtektene og en diskusjon om profilen på arbeidet videre. Hva bør Selskabets hovedoppgave være? Hvem bør være målgruppen? Bør Selskabet samarbeide nærmere med andre organisasjoner – og i så fall, hvilke?

«Det medisinske Selskabs snart to hundre år lange historie kan sees som en sammenhengende tilpasningsprosess til fag og samfunn», skriver Øivind Larsen (1). Den tilpasningen til fagets og samfunnets behov og ønsker må uansett fortsette.

Litteratur

1. Larsen Ø. Det norske medisinske Selskab – aktør og arena. *Michael* 2019; 16: 351–425.
2. Try H. *Assosiasjonsånd og foreningsvekst i Norge*. Øvre Ervik: Alvheim & Eide forlag, 1985.
3. Mellbye F. Hva er samfunnsmedisin? Frederik Holst (1791–1871) – vår pioner i faget. *Tidsskr Nor Lægeforen* 1993; 113: 3762–6.
4. Nylenna M, Larsen Ø. Frederik Holst – professor, publisist og pioner. *Michael* 2017; 14: 259–71.
5. Burke E. *Letter to a Member of the National Assembly*. Paris/London: J. Dodsley, 1791.
6. Nylenna M. Det norske medisinske Selskab 2018–2019. *Michael* 2019; 16: 334–9.

Magne Nylenna
styreleder
Det norske medisinske Selskab
magne@nylenna.no